לספר כדי לחיות...

תיאטרון עדות - מפגש בין דורי

סיפור השרדותם ותקומתם של ניצולי השואה

תושבי תל אביב יפו

בשיתוף בני הדור השני ותלמידי בתי הספר בת"א יפו

תיכון חדש, אליאנס, עירוני ד' וגימנסיה הרצליה

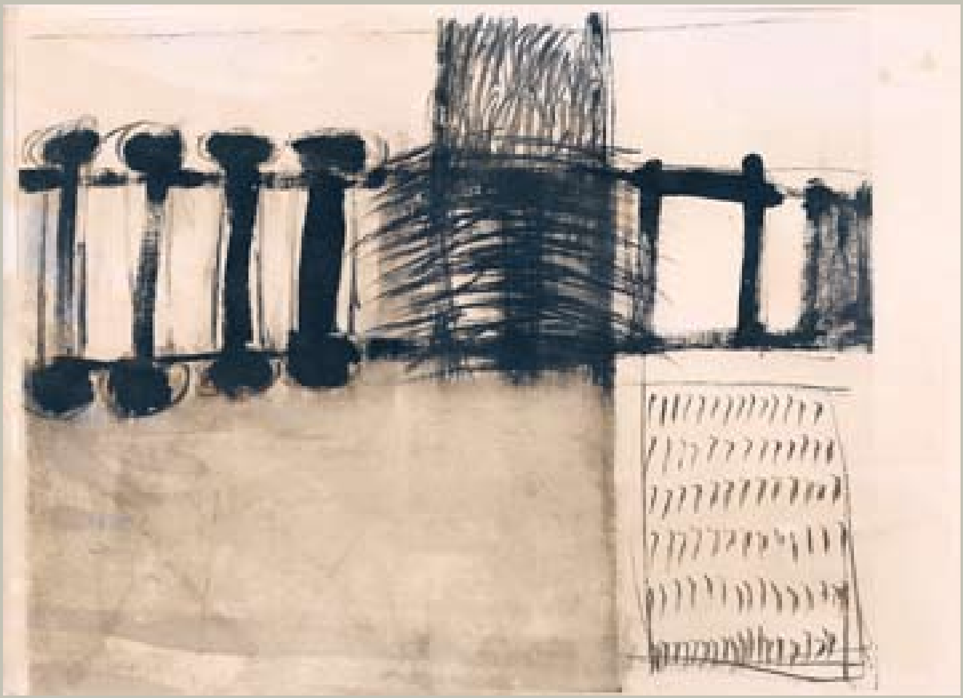

"לאן נוסעות הרכבות" אקריליק ופחם על בד עבודתה של סופי יונגרייז דור שני בתיאטרון עדות

ניהול הפרויקט, בימוי והפקה: **עירית ועזרא דגן**

ערב יום השואה, ניסן תש"ע אפריל 2010

Jadzia B. Gertner, Hesed & Zedaka Charity Foundation

משרד הרווחה
השרות לזקן

עיריית תל אביב יפו

מינהל החינוך התרבות והספורט
אגף החינוך-המחלקה לחינוך על יסודי
אגף קנו"ס-המחלקה לנוער וצעירים
אגף התרבות והאומנויות

מינהל השירותים החברתיים-תחום זקנה
אגף שירותים חברתיים-מרכז צפון
מחלקת "לב העיר לגיל הזהב"

תיאטרון עדות
"לספר כדי לחיות"

הדרך שלך לתת

"Testimony Theater - To tell in order to live"
Holocaust Survivors and Pupils in an Educative and Therapeutic Project.
Program running, instructing, editing, writing, directing and producing by
Irit and Ezra Dagan

"תיאטרון עדות - לספר כדי לחיות" מפגש בין-דורי בתוכנית ארצית.
שורדי שואה, בני הדור השני ותלמידים בפרויקט חינוכי טיפולי בתהליך של למעלה
משנה, בדרך טיפול ביצירה, הבעה אמנותית ודרמה - תרפיה, כתיבה ובימוי.

עיריית ת"א - יפו מינהל השירותים החברתיים, אגף מרכז צפון,
מחלקת "לב העיר לגיל הזהב"

בימוי ניהול התוכנית וההפקה: **עירית ועזרא דגן**
עיבוד עדויות כתיבה והמחזה: **עירית דגן**

ניהול מוסיקלי הלחנה ונגינה בפסנתר: **עמרי דגן**
נגנית כינור: **ליה שרמן**
נגן סקסופון: **ישראל מובשוביץ**
נגן גיטרה בס: **ניר בורגר**

עריכה והפעלת מצגת אלקטרונית: **אולג קוגוט**
עיצוב תאורה והפעלה: **נמרוד דגן**
צילומי סטילס: **עמרי דגן**
הגברה ותאורה: **'לאון סאונד'**

מנתבת ומתאמת פרויקט תל אביב:
גאולה אביטל – עו"ס מנהלת מחלקת "לב העיר לגיל הזהב"
רכזת פרויקט תל אביב:
מירטה כהן – עו"ס ראש צוות מחלקת "לב העיר לגיל הזהב"

הפצת הצגות נוספות בתל אביב בתמיכתם של:

הדרך שלך לתת

ועמותת 'תיאטרון עדות– לספר כדי לחיות' (ע"ר)

גרפיקה: אדום אדום

תיאטרון עדות
לספר כדי לחיות

פירושים רבים למילה "עדות" בשפה העברית – הוכחה, ראיה, ברית, זיכרון, חוק, מצווה ומשפט– כולם יחד וכל אחד לחוד מביאים לידי ביטוי את מהותו של 'תיאטרון עדות', המתמקדת ברצון לזכור ולא לשכוח ולהוכיח למי שמעז להכחיש.
ההיסטוריה היהודית מורכבת מאוסף של זיכרונות ויומנים אישיים, שכתיבתם החלה בתקופת התנ"ך והיא כוללת גם, לדאבון ליבנו, את זיכרונותיהם הבלתי נתפסים של שורדי השואה.
תוכנית "תיאטרון עדות" שופכת אור על עדויותיהם של ניצולי השואה, ובאמצעותם היא מלמדת ומשמרת את סיפור הישרדותם המחריד והמדהים כאחד.
מפגשי תוכנית 'תיאטרון עדות' מחזקים את נפשם של הניצולים וכן מצליחים לקרב בין הדור הראשון לדור השני על אף הפערים והתהומות ביניהם. חשוב לא פחות חינוך הנוער, הדור השלישי המשתתף בתוכנית, לערכי החיים, למקומה של התקווה בקיום האנושי ולכבוד בין בני האדם.
אני מלא הערכה לכל השותפים בפרויקט חינוכי חשוב וייחודי זה, ומאחל לכולם ללמוד, להפנים ולהתרגש מתוצריו האומנותיים.

בברכה, רון חולדאי
ראש עיריית תל אביב יפו

'תיאטרון עדות' הוא אחד מבין הפרויקטים לניצולי שואה הפועלים בעיר תל אביב יפו זו שנה תשיעית, במסגרת תוכנית "קפה אירופה".
'תיאטרון עדות' מועלה בפעם שנייה, הפעם בשילוב שלושה דורות. סיפורי העדות של ניצולי שואה, הוא במסגרת החובה של "והגדת לבנך.." היא מסמלת את העוצמה הרגשית המחברת אודים מוצלים מאש ומחורבן למשואה של תקומה ותקווה.
אני רואה בהערכה רבה ובהתרגשות עמוקה, את היבטיו החשובים של תהליך העבודה המשותף לניצולי השואה לבני הדור השני ולתלמידים בני הדור השלישי, מבחינה תרפויטית, חינוכית, היסטורית ולאומית.
יישר כוח ל**עירית ועזרא דגן** על היוזמה האמונה ההשקעה וההפקה, ל**מירטה כהן** – ראש הצוות על ליווי התוכנית, תודה ל**גאולה אביטל** מנהלת מחלקת "לב העיר לגיל הזהב" על ניהול הפרויקט, ל**שושנה חרחס** מנהלת אגף מרכז – צפון ול**אסתי שטרן** מנהלת תחום זקנה – על התמיכה והסיוע אשר אפשרו קיומו של הפרויקט.

בברכה, דורית אלטשולר
מנהלת מינהל השירותים החברתיים, עיריית ת"א – יפו

תל אביב הינו פרויקט מס' 24 של תיאטרון עדות. התוודעתי לעשייה המיוחדת והחשובה הזו בפרויקט התשיעי שהתקיים בחדרה ובו השתתפה אמי, אירה.
רבות, (אם כי לעולם לא מספיק), דובר על חשיבותו של תיאטרון עדות עבור שורדי השואה, בהיותו כלי לחשיפתו ועיבודו של סיפורם האישי למען לא יישכח. זהו תהליך טיפולי וחברתי בעל ערך עליון. אולם עלינו לשים לב ולהעריך את האפקט החינוכי ואת תרומתו האדירה של הפרויקט לחברה הישראלית כמו גם לכל נער ונערה המשתתפים בו. בעידן זה בו בני הנוער (ואולי לא רק הם) מנהלים קשרים בינאישיים דרך "אתרים", "רשתות חברתיות", "בלוגים", "טוויטרים" וכד', מתמסרת לה קבוצת בני נוער להקשיב באופן אמיתי, לגעת, ללטף, לחבק ולתמוך בקבוצת אנשים זקנים המכונסים בעצב גדול סביב נושא טעון וכבד, ומסייעים להם לפרוק את המשא, נמצאים איתם לאורך תהליך מורכב ובסיומו אף מספרים את סיפורם על הבמה. אשרינו שנתברכנו בבני נוער כאלה ותודות לכל השותפים בפרויקט תיאטרון עדות בתל אביב: **עירית ועזרא דגן**, מינהל השירותים החברתיים, מחלקת "לב העיר לגיל הזהב" והתומכים היקרים.

ישראל מובשוביץ | יו"ר עמותת תיאטרון עדות

תיאטרון עדוּת
לספר כדי לחיות

לְמַעַן יֵדְעוּ דּוֹר אַחֲרוֹן בָּנִים יִוָּלֵדוּ יָקֻמוּ וִיסַפְּרוּ לִבְנֵיהֶם. (תהילים ע״ח ו)

במשך כל תקופת השואה ניסו יהודים רבים לתעד את קורותיהם בתנאים בלתי אפשריים ובסתר. זאת מתוך רצון להשאיר עדויות למאורעות. מי שהצליח לשרוד ראה לרוב שליחות וחובה קיומית לספר את קורותיו, קורות בני משפחתו ובני עמו לדורות הבאים. פרויקט ׳תיאטרון עדוּת׳ מאפשר למספר רב ככל האפשר, של ניצולים שזהו בבחינת ״הרגע האחרון״ – לתעד, לשמור, להעביר ולהנחיל את שעברו, נצרו והסתירו ושמרו, לדורות הבאים, לנכדיהם, לכאלו שלא שמעו על השואה. בעשייה בין דורית מיוחדת זו משלב ׳תיאטרון עדוּת׳ עבר ועתיד, זכרון ומורשת, מאבק לחיים שורשים וצמרת. ״למען ידעו דור אחרון״ לזכור ולא לשכוח את הזוועה. ילדנו נולדו למציאות אחרת – מציאות של תקומה. אבל עלינו לנדוד במרחבי הזמן, בנתיבי הזכרונות ההם, למענם, למעננו ולמען קיומה של מדינת ישראל. זוהי מורשתנו.

דפנה לב
מנהלת מינהל החינוך, התרבות והספורט

״קפה אירופה״ הינה תוכנית קהילתית ייחודית לניצולי שואה המופעלת בעיר תל אביב יפו זו שנה תשיעית.
ייעודה המרכזי של התוכנית בזימון חוויה חברתית חיובית לניצולים, בחיזוק תחושת ההשתייכות תוך מתן תמיכה וליווי מקצועי ע״י עובדים סוציאליים סביב אירועים בעבר ובהווה. במרכז העיר פועלים שני מוקדים ובימים אלה נפתח מוקד שלישי ברמת אביב. במהלך שנות הפעלת התוכנית היא הפכה למקור תמיכה נפשי וחברתי משמעותי עבור הניצולים ושמשה מודל לחיקוי אשר בעקבותיה הוקמו תוכניות רבות לרווחתם של ניצולי שואה בארץ ובעולם. פרויקט ״תיאטרון עדוּת״ אחד מבין הפרויקטים אשר פותחו במהלך השנים במסגרת תוכנית זו ואשר בין מטרותיה תיעוד והנצחת השואה וחיזוק הקשר הבין דורי.
אנו מפעילים פרויקט זה בפעם שנייה, אלא שהפעם ישולבו בסיפורי העדוּת של ניצולי השואה בנוסף לתלמידים בני הדור השלישי, גם בני הדור השני אשר מזה שנתיים נוטלים חלק בפרויקט ייחודי אחר. בני הדור השני רוצים להביא לידי ביטוי את חוויות ילדותם כמי שגדלו בצל הטראומה, את חוויות הוריהם על תהליך קליטתם בארץ. רוצים להצדיע להוריהם על הישגיהם בתרומתם להקמת המדינה והעמדת דור שהוא מקור לגאווה, על אף הכל. תהליך העבודה אשר נמשך כ– 14 חודשים, זימן לניצולים התנסות בחוויה אשר היו בה קירבה ומגע בלתי אמצעי עם בני הדור השני והשלישי, הגבירה את תחושת הביטחון, הפתיחות, השמחה ותחושת הערך העצמי שלהם. יצרה אוירה מאפשרת ותומכת לניצולים לפתוח את סגור ליבם ולספר (ולחלקם לראשונה) את סיפורי העדוּת החשובים אשר נצרו שנים רבות. להנציח את זכר משפחותיהם ולהציג בגאווה את הישגיהם. כמו כן התהליך יצר הזדמנות לפתיחת ערוץ תקשורת ולקיומו של דיאלוג בין הדור הראשון לדור שני אשר כאמור לא התקיים על רקע ״קשר השתיקה״ ואפשר תהליך של סגירת מעגל עבורם. אנו רוצות להודות על הזכות אשר ניתנה לנו לממש חובה מוסרית כלפי הניצולים, לכבד ולהוקיר אותם ואת זכר השואה ומשפחותיהם אשר לא שרדו, ולהנציח את זכר השואה כחלק ממורשת היהודית במדינת ישראל.
תודה מיוחדת **לאסתי שטרן** מנהלת תחום זקנה על גיוס המשאבים והתמיכה, ולראש הצוות **מירטה כהן** שליוותה ורכזה את הפרויקט. כמו כן תודה מיוחדת **לעירית ועזרא דגן** הוגי ויוצרי התוכנית ומפיקיה, הפועלים ללא לאות מזה כמה שנים למילוי משימה חשובה זו של תיעוד עדויות ניצולי השואה.

בברכה

גאולה אביטל
מנהלת מחלקת ״לב העיר לגיל הזהב״

שושנה חרחס
מנהלת אגף מרכז צפון

תיאטרון עדות
לספר כדי לחיות

עירית דגן
מרפאה בהבעה ויצירה, M.A. בדרמה תרפיה, שחקנית, מורה למשחק ובמאית תיאטרון. בוגרת בית הספר למשחק "בית צבי", וספרות עברית באוניברסיטה העברית. שיחקה בתיאטרון "הבימה" ובתיאטרון לילדים ולנוער, מנהלת הוראת תיאטרון בתוכנית "קרב" למעורבות בחינוך.
דור שני להורים ששרדו את אושוויץ ו"מחתרת הבריחה" בהונגריה וטרנסלבניה, ושאיבדו את כל משפחותיהם יוסף ולוי בשנה האחרונה למלחמה.

עזרא דגן
שחקן התיאטרון "הקאמרי" ת"א, במאי ומורה למשחק מסוגנן ופנטומימה באוניברסיטת חיפה. בוגר מגמת התיאטרון בבית ספר "רננים", הסטודיו של נולה צ'לטון ופנטומימה בסטודיו של קלוד קיפניס. שיחק בתיאטרון "הבימה" במשך 15 שנה. מלמד תיאטרון מסוגנן ב"בית צבי". גילם את דמותו של רבי מנשה לברטוב, בסרט "רשימת שינדלר" של סטיבן שפילברג.
חלק ממשפחתו, 6 נפשות בני משפחת פינטו שחייתה בפאריס, נרצחו באושוויץ.

תיאטרון עדות – על נושאי הלפיד, על חמלה נתינה ותקווה

השואה תשאר לעד כתקופה האפלה ביותר של ההיסטוריה, כאסון הגדול ביותר של האנושות. לעולם לא נוכל לעמוד על טיבו של הרוע המוחלט שהתגלה בשואה. כהמשך לרצון גרמניה הנאצית למחוק את זיכרון העם היהודי, קמים ומתרבים היום באירופה ובארצות הברית ארגונים מכחישי שואה.

אנו כאן, עושים ככל יכולתנו להנציח ולשמר, כדי שלא יישכח הנורא מכל, ויימשך החיבור בין הניצולים-שורדים לבין הדור חדש-צעיר, נושא הלפיד.

נכון, מאוחר, אך לא מאוחר מדי. בתיאטרון עדות אנו רואים הזדמנות לשמוע ממקור ראשון על אנטישמיות והשפלה, על קור, רעב, כאב ופחד, על פרידה פתאומית מהורים ואחים, ועל אובדן, מחסור ובדידות אין סופית. הדור השלישי, כמו נכדיהם של הניצולים, משוחררים מהנטל הכבד, הם שיגידו בעוד שנים: 'פגשנו ניצולי שואה אמיתיים. נגענו בהם, דיברנו אתם'. הנוער הנפלא והמסור הזה יכול לשמוע כאן ישירות מהשורדים סיפור אישי: להבין מהו 'הצד הארי' ולבטא מבלי להתבלבל: 'טראנסניסטְרִיָה'. שומעים בפעם הראשונה שמות של מחנות ריכוז, כפייה והשמדה, לומדים להבדיל בין אושוויץ, בירקנאו ובונה מונוביץ, וקולטים תאריכים: מתי זה התחיל בפולין, ובאיזו שנה בהונגריה וטרנסילווניה. שמות כמו מנגלה, יודקובסקי, קאסטנר, שינדלר, אנה פרנק, מונחים ומושגים כמו 'ליל הבדולח', 'יודנראט', 'הפתרון הסופי', 'אקציה', 'סלקציה' ו'טרנספורט'. 'קאפו', 'מוזלמן', 'גסטאפו', 'וורמאכט' ו'אס אס'. 'רמפה', 'אפל', 'ניסויים רפואיים', 'מקלחות', 'קרמטוריום' ו'צעדות המוות', וכן: 'בריחה', 'הסתתרות' ו'זהות שאולה'. מילים מצמררות בשפה קשה ובלתי אפשרית: 'ראוס', 'שנל', 'פרפלוכטה- יודה', ומבינים את משמעותן של המילים: 'ללכת אל הגדר', והכול מתוך סיפוריהם האישיים של המבוגרים, והכל פונה אל הרגש ובא לידי ביטוי במחזה הכתוב ובהצגה על הבמה.

בערב ההצגה החוויה עצומה ומרגשת. יחד עם הסיפור הכואב נוצרת גם הרגשה של הזדככות. הקשר הנרקם והזיקה ההדדית בין המשתתפים חזקים ונמשכים גם בסיום ההצגות ואף בתום התהליך וסגירתו.

עירית ועזרא דגן

תיאטרון עדות
לספר כדי לחיות

שורדי השואה בקבוצת "תיאטרון עדות – לספר כדי לחיות" בתל אביב יפו

מרדכי רייזמן

נולד בשנת 1933 בחוסט שבצ'כיה. בנם של צבי (הרמן) ושרה (סרן) לבית איזק. אח של יונה, יעקב וצרנה, שלא שרדו את השואה, ואח של מגדה ומריקה ששרדו. ב- 38, גורשה המשפחה מביתה לאוקראינה בגבול צ'כיה. בעזרת קצין שהכיר את האם ואפשר את חזרתם לצ'כיה. האב נפטר מהרעלה והאם שלא יכלה לטפל בילדים העבירה אותם למוסד לילדים בסנטשי בהונגריה. ב- 44 הועברו מרדכי ואחיו לגטו סנטש ולאחר מכן לגטו סגד ומשם למחנה שטראסוף ונאייהוף, וחזרה. ב- 44 הועבר למחנה טרזינשטאט. כשהגיעו הרוסים ברח לפראג בצ'כיה ב- 45 חזר לצ'כיה וגילה שכל משפחתו לא שרדה. ב- 46 עלה לארץ, חלה והצליח להבריא. ב- 51 גויס לצבא. כשהשתחרר למד את מקצוע הקונדיטוריה ועסק בו כל השנים. ב- 58 נשא לאישה את פנינה. להם 4 ילדים: צביה, עופר (יצחק), יואל (יעקב) ושרה (שרית) ו- 10 נכדים.

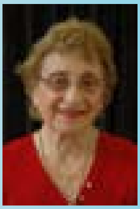

פלה-ציפורה פלר (שבשביץ)

נולדה בשנת 1929 בלודג' בפולין, לשרה ולייב שבשביץ. האב נפטר זמן קצר לפני המלחמה. ב- 39 גורשה כל המשפחה, האם ו- 4 אחיות, והועברה לגטו לודג'. ב- 42 נלקחה האחות מלכה למחנה השמדה חלמנו ונרצחה שם. האחות גניה חלתה בטיפוס ונרצחה במיטת חוליה. באוגוסט- 44 הובלו ציפורה יחד עם האם ואחותה הגדולה רבקה, לאושוויץ. האם והאחות רבקה נלקחו למשרפות. ב- 44 נלקחה ציפורה לעבודה בית חרושת לנשק באדארן בגרמניה. ב- 45 הובלו במסע רגלי למחנה טרזינשטאט. עם השחרור חזרה לעיר לודג' ולא מצאה אף לא אחד מבני המשפחה. בלודג' הצטרפה לקיבוץ "דרור" וב- 47 עלתה לארץ אחרי שהייה של 6 חודשים בקפריסין וגרה בתחילה בקיבוץ גינוסר. ב- 48 נישאה לחיים פלר, אף הוא ניצול שואה, אותו הכירה עוד בגרמניה. לציפורה וחיים בן אחד: צביקה ו- 2 בנות: שרה וחווה, 9 נכדים ו- 7 נינים.

ישעיהו גוטליב

נולד בשנת 1923 בעיר זמושץ בפולין. להוריו יוסף וסימה לבית גלזר. הצעיר מבין 5 אחים: זאב, קרישה, איסר ורושיה. ב- 39 נשרף בית המשפחה בהפצצות הגרמנים. ב- סוף 40 המשפחה הובלה לגטו זמושץ ומאוחר יותר נשלחה למחנה הריכוז בלזץ. האח איסר הצליח להימלט לרוסיה. ישעיהו נלקח לעבודות בצבא הגרמני בקרולובקה. ב- 43 נשלח למחנה ההשמדה מיידנק. לאחר 7 שבועות נשלח כחשמלאי למחנה צ'סטוכובה. ב- 45 עם התקרבות הכוחות הסובייטיים הצליחו ישעיהו וחבריו להסתתר ולא לצאת למצעד מוות לגרמניה. ב- 45 שוחרר ע"י הרוסים. ב- 48 נשא את אדלה וב- 49 עלו לארץ לתל אביב. מ-51 ועד 61 שרת במשטרה. ב-61 פתח בת"א את קונדיטוריית גוטליב. לאדלה וישעיהו 2 בנים: יצחק ויוסף, 5 נכדים ו- 2 נינים.

רותי דנציגר (פיינטוך)

נולדה בלודג', פולין, בשנת 1926, בעת פרוץ מלחמת העולם השנייה מלאו לה 13 שנים. לאחר הקמת גטו לודג' חייתה בגטו 4 שנים עד לחיסולו, ב- 44. בגטו עבדה בבית חרושת לקש, "שטרורסורט", ובבית הקברות בלודג'. ב-44 נשלחה עם האם יוכבד, האב אברהם והאח משה בטרנספורט למחנה הריכוז רוונסבריק. שם, הופרדה בסלקציה מאמה. כעבור חצי שנה הן נפגשו, ומאז נשארו יחד. מרוונסבריק נשלחו למחנה ויטנברג, שם עבדו בבית-חרושת לנשק. ב- 45 שוחררו ע"י הצבא הרוסי ושבו עם האם ללודג', הצליחו לאתר את האב והאח ששרדו את מחנות הריכוז, והמשפחה התאחדה מחדש ונשארה בלודג' 10 שנים נוספות. ב- 46 נישאה ליעקב דנציגר, ניצול שואה ממחנה אושוויץ. נולדו להם 2 בנות: טובה ומירה. ב- 56 עלו לישראל לפרנסתם, פתחו חנות למוצרי מזון. יעקב נפטר בשנת 95. רותי סבתא ל- 5 נכדים וסבתא רבא ל- 6 נינים ונינות.

רחל הרברט (גרין)

נולדה בשנת 1929 בז'ניצה נובה בפולין, להוריה שושנה-רייזל ויעקב גרין. במשפחה היו 5 אחים: אדג'ה,פולה, רחל, חיה, ופליקס. ב- 39 עם פרוץ המלחמה נשרף ביתם מההפצצות והמשפחה ברחה ליערות. ב- 41 עברה המשפחה לגטו צ'נסטוחובה. באקציה הראשונה, נשלחו הוריה ושלושה מהאחים למחנה ההשמדה טרבלינקה. האחות אדג'ה בת ה-16 נשלחה למחנה עבודה, רחל ואחותה אדג'ה נפגשו שוב, נשארו בגטו והועסקו במפעל לנשק "איסק פלצרי". ב- 44 העבירו אותן למחנה הריכוז ראוונסבריק בגרמניה. ב- 45, שוחררו בידי האמריקאים. ב- 47 נישאה רחל למרדכי הרבט, וב- 48 עלו לארץ. לרחל ומרדכי נולדו 3 בנים: יעקב רון וזאב. להם 3 נכדים ו- 2 נינים.

תיאטרון עדות
לספר כדי לחיות

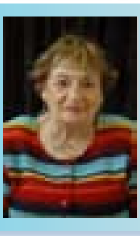

נדיה לופו (שפטר)
נולדה בשנת 1924 בעיר גלץ ברומניה, להוריה אלה קריפס ורפאל שפטר. בהיותה בת 6 הוריה התגרשו והיא הועברה לפנימית נוטר-דם בעיר. האם נישאה בשנית ועברה לעיר בראילה. ב-39 עם גל האנטישמיות המתגבר הועברה נדיה לאחריותו של האב. ב- 41 הועברו האב ואביה למחנה ריכוז באזור גלץ-רני בבסרביה שהיה בית חולים צבאי גרמני. שם היה מחסור גדול במזון, מחלות עונשים מכות ופחד מתמיד ממוות. ב-44 עם סיום המלחמה חזרה לגלץ, ומשם לבראילה שם גילתה את אביה שנותר בחיים. ב-47 נישאה למרקו לופו בבוקרשט. ב- 60 עלו לישראל. לנדיה ולמרקו בת יחידה: סופיה ו- 3 נכדים.

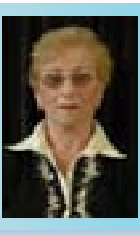

ציפורה מילר (ובר)
נולדה בשנת 1926 בעיר קרשניק שליד לובלין בפולין. בתם של מלי ואלימלך ובר ואחותם של צבי חנה ,סילבייה ונפתלי. בשנת 40 הובלה המשפחה לגטו שהוקם בקרשניק. ב- 41 נלקח האב אלימלך ולא ראו אותו יותר. ב- 42 הובלו כל יהודי הגטו למחנות השמדה. באקציה ציפורה ואחיה הגדול צבי הצליחו להימלט, צבי נהרג בבריחה, צפורה נפצעה אך חברה לפרטיזנים ביערות. ציפורה המשיכה בבריחתה בתוך היערות עד 44. ב- 45 לאחר השחרור חיפשה את משפחתה והבינה שהיא הניצולה היחידה. ב- 45 הכירה את ישראל מילר בפולין ונשאה לו. ב- 46 עלו לארץ בעליה בלתי לגאלית והשתכנו בתל אביב. לציפורה וישראל בן ובת: אלי ויהודית, 5 נכדים ו- 8 נינים.

מוניה פינוס
נולדה בשנת 1921 באוסובה, במחוז ווהלין בפולין, כיום אוקראינה. הוריה מלי ומשה רמא. היו לה שני אחים: יונטל וראובן ושלוש אחיות: ינטה, בלה, וגיטה. ב- 49 עם פלישת גרמניה לפולין נכנסו הסובייטים לווהלין. במאי 41 נישאה לדר׳ ראובן-רובין פינוס, בעיר לוצק. חודש מאוחר יותר פלשו הנאצים לאזורם. ב- 41 הועברו לגטו לוצק, וב-42 הועברו למחנה עבודה בלוצק. ב- 43 ברחו ממחנה לוצק והסתתרו במרתף אצל אישה צ׳כית שבתמורה נזקקה לטיפול רפואי מדר׳ פינוס. ב- 44 פלשו שוב הרוסים, ומוניה ורובין ברחו לרובנו. שם נודע לה שכל משפחתה הושמדה, מלבד האח יונטל שגויס לצבא הרוסי ולא נודע גורלו. ב- 45, עם השחרור חזרו ללובלין בפולין, שם נולדו ילדיהם: פלורה ומשה. בשנת 50 עלו לישראל. למוניה ולראובן 6 נכדים ו-2 נינות.

ציפורה- פייגה בן יצחק (בירנבוים)
נולדה בשנת 1926 באוסווה במחוז ווהלין בפולין. להוריה שיפרה ונחמיה. 9 ילדים: גרשון, אתל, מלה, שרה, פייגה, דבורה ויואל ב- 39 עם הכיבוש הרוסי נשלח האב, שהיה ראש העיר וראש הקהילה, לסיביר. ב- 41 נכנסו הגרמנים וב- 42 היו חיסולים. ציפורה ואחיה ברחו ליערות והוסתרו בחורף הקשה אצל אוקראינית בשם טקלה ירושצוק. ב-43 ברחו לכיוון פינסק, באזור הפרטיזנים, והתגוררו כ- 4 חודשים אצל אוקראינית בשם מריה, אצלה ציפורה הועסקה בעבודות קשות. ב- 44 שוחררה בידי הרוסים. האח הבכור גרשון גויס לצבא הרוסי, ציפורה חלתה בטיפוס ואושפזה בבי״ח. ב- 47 עלתה לארץ, לאחר שהייה של 4 חודשים בקפריסין ב-48 פגשה את אחיה גרשון, ונישאה לאריה בן יצחק. לציפורה ואריה 3 בנים: יצחק נחמיה ויואל, ו- 5 נכדים.

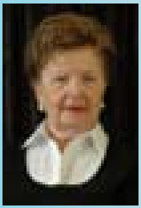

נעמי-זושה בוכבלטר (סרומוטקה)
נולדה בשנת 1923 בפבייאניץ פולין. בת להנייה סרומוטקה ואחות לשלושה אחים: ברונק, מכס, יוז׳ק ואחות הצעירה רוז׳קה. ב- 39 עם פלישת הגרמנים לפולין הועברה המשפחה לגטו פבייאניץ . ב- 41 הועברה לגטו לודג׳ לשנתיים נוספות. 3 מאחיה נלקחו למחנות עבודה ולא נודע גורלם. האם אולצה להישאר בגטו ומאז נעמי לא ראתה אותה יותר. נעמי אחותה ואביה הובלו לאושוויץ, בסלקציה הראשונה הופרדו, ומאז לא ראתה יותר את אביה. בסלקציה שלאחריה הופרדה מאחיותיה ויותר לא ראתה את אחותה רוז׳קה ב- 45, עם השחרור חזרה לפולין, ללודג׳. נעמי היחידה מכל משפחתה ששרדה. ב- 48 סיימה את הכשרתה כאחות באורט בגרמניה ועלתה לישראל. ב- 48 נישאה לאריה בוכבלטר וכל השניים גרו בת״א. להם 2 בנות: הנייה ורחל, 6 נכדים ו- 2 נינים.

שמואל שליבק
נולד בשנת 1925 בעיר קרושנביצה בפולין. הוריו יחיאל וולף וחנה פערל מבית גלברט.במשפחה היו חמישה אחים ואחות: אברהם יצחק, זעליג לייב, שמואל, חיים יעקב, ורבקה הצעירה. ב- 40 הועברה המשפחה לגטו קרושנביצה. ב- 41 נישלח שמואל למחנה בושדורף ליד פוזנן. ב- 43 הועבר לאושוויץ למשך שנתיים, שם הוטבע על זרועו המספר - 141505. ב- 45 הועבר למאטהאוזן באוסטריה, משם לגרייז׳יץ ליד דרזדן, ובאפריל לליטמריץ, ולבסוף לטרזיינשטאט בצ׳כיה. שם שוחרר בידי הרוסים, ב- 45. ב- 46 נשא לאישה את מרים לבית יוסופוביץ וב- 47 הפליגו לישראל באנייה מולדת, שגורשה לקפריסין. ב- 48 עלה לארץ. לשמואל ולמרים 2 בנות: מרגלית ואתי, ובן: זאב. 9 נכדים ו-4 נינים.

דור שני בקבוצת "תיאטרון עדות – לספר כדי לחיות" בתל אביב יפו

חיה פלאט-ארביב

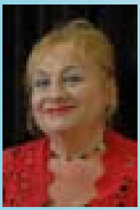

נולדה בשנת 1948 בעיר לודז בפולין. בפולין למדה בבית ספר יהודי עד סיום התיכון ב- 66. המשיכה בלימודים בפוליטכניקה בלודז', בפקולטה להנדסה כימית. עלתה לארץ עם אמה ב- 68. ב-71 למדה שנתיים נוספות בטכניון בחיפה וסיימה שם. התמחתה בכימיה של מזון ועובדת כיועצת ליבואני מזון. נישאה ב-1969 לעולה חדש מאיטליה, ממוצא לובי. חיה אם לשני בנים, בני 38 ו-36 וסבתא לנכדה.

"הורי היו שניהם ניצולי שואה. אבי מאיר פלאט, ואמי רחל לבית ברוורמן, נולדו בעיירה ביאלה פודלסקה בפולין, באזור לובלין. שניהם היו נשואים לבני זוג אחרים לפני המלחמה, והיו הורים לילדים. אבי נותר שריד יחיד ממשפחה ענפה. בתחילת המלחמה עזב לכיוון הגבול עם אוקראינה, נעצר בידי הרוסים ונכלא על ידם למשך שנה. ב-41 הצטרף לצבא הפולני המתגבש. נלחם בשורותיו עד סיום המלחמה כקשר והשתחרר בדרגת רב סמל. אמי רחל, אביה ואחיה - ניצלו. סבתה שרה-חיה ברוורמן נרצחה ב-41. סבה ודודה ברחו לכיוון רוסיה ושם עברו את המלחמה. אמי נותרה עם סבתה בעיירה, נלקחה מהגטו למיידנק, משם לאושוויץ-בירקנאו". שוחררה על ידי הצבא האמריקאי. בתום המלחמה הורי חזרו כל אחד בנפרד,לעיירה שלהם, ביאלה פודלסקה. אבי הבין שהוא נותר לבד, הורי, אחיו ואחיותיו, אשתו וילדיו -נרצחו. אמי חיפשה את בעלה במשך יותר משנה, כי בעצם לא ידעה מה עלה בגורלו. הורי נישאו ב- 1947 ועברו לעיר לודז, שם נולדתי, בתם היחידה.

אלה ברקן

הורי שניהם ניצולי שואה, שרידים יחידים ממשפחות גדולת שחיו מעל 200 שנה בלטביה. לאחר המלחמה נרשמו לעליית ב', אנייתם "מורדי הגיטאות" נתפסה והם הועברו לקפריסין שבה נולדתי בתחילת 1948 וכחודש לאחר מכן עלינו לארץ. כמעט מיד גוייס אבי והשתתף בקרבות מלחמת השחרור. הורי, אברהם ברקן ובלה לבית יעקובסון, נולדו בליבאו (לִייֶאפאיה). אמי נישאה 8 חודשים בטרם פרצה המלחמה ב- 1941, בעלה ליאו בלקינד היה מראשוני הנרצחים. גם אבי היה נשוי ולו בן נוח-אליעזר שכונה לאזיק. ביום כיפור 1943 חוסל גיטו ליבאו ושארית תושביו הועברו לריגה, למחנה הריכוז קייזרוואלד. זו הייתה הפעם האחרונה שאבי ראה את בנו ואת אשתו שיינה. לאחר חודש נערכה אקציית ילדים ושיינה עם בנם נשלחו לאושוויץ. בקיץ 1944 הועברו שארית יהודי ליבאו למחנה ההשמדה שטוטהוף. לאחר השחרור נפגשו הורי בלודז', נישאו והגיעו למחנה העקורים אשווגה, משם הוברחו דרך האלפים לאיטליה ממנה המשיכו לארץ, נתפסו והועברו לקפריסין. ב-1950 נולד אחי שלמה וזו הייתה שמחה גדולה עבורי. במשך שנים רבות עסקתי בהוראה, ולפני כ-12 שנה סיימתי לימודי תואר שני בתרפיה באמנות. במקביל אני עוסקת בגנאלוגיה וחוקרת את תולדות משפחתי.

רינה רוטברג

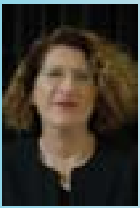

נולדתי לעשן הארובות של פליטי שואה בנאפולי, לאמי, אננה- חנה וקסלר לבית רוזנברג (בוגרת קונסרבטוריון, קרקוב) ולאבי מיכאל וקסלר (M.A במשפטים, וילנה), פעיל בעליה ב' באיטליה. עליתי עם הורי בשנת 51 לארץ, השתקענו בקרית-טבעון, וכאן נולד אחי, דב וקסלר. אמי ספגה את מוראות המלחמה בקרקוב בבריחה ובמחבוא. במשך שנה וחצי התחבאה במרתף צר יחד עם גיסתה, סטפה פרידמן, התינוקת שלה, אניה דוד (רוזנברג), ואחייניתה, גניה נוסבאום. סבתי, שיינדלה לבית חיה מלצר לבית יצחק הלוי מחשאנוב ניספתה בבלזץ' באקציה הגדולה בגטו קרקוב 28.10.1942. סבי, חיים-לייב (ליאופולד) מפרושוביצה, נפטר עם תחילת המלחמה מקור. אמי איבדה את משפחתה בשואה הנוראה ומראות עוללים וילדים שהובלו לעבר מותם לא הירפו ממנה. אבי ברח ביוני 41 ברכבת לסיביר לפני כניסת הגרמנים לוילנה וכל ימיו היה אפוף רגשי אשם על שהוריו חיה (לבית בירק מנימנצ'ין) ודב וקסלר נותרו מאחור ונרצחו בגיא ההריגה בפונאר, ליטא. נישאתי לנרי רוטברג ולנו שני ילדים: שחר והילה. נסעתי למסע שורשים בקרקוב ובליטא להתחקות אחר ספור המשפחה שלי. אני בוגרת החוג לספרות ולשון עברית, כותבת ביוגרפיות, מאז מות הורי נוגעת בשואה, מתעדת ניצולי שואה ומתנדבת ב"עמך".

סופי יונגרייז

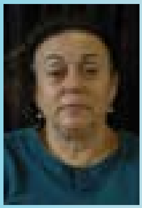

נולדה במחנה עקורים באוסטריה להורים מפולין איטה שיינגארטן הילמן ומאיר דננמרק. סופי אם לשני בנים: מוטי ואלדד, ובת: יונית, וסבתא ל- 6 נכדים 3 בנים ו- 3 בנות, עוסקת כבר שנים באמנות פלסטית.
"נולדתי לתוך עולם של מתים שמרוחם המתה נתנו לי החיים. שניהם נפגשו בסיביר לשם הם הגיעו בבריחתם מלודג' ב-1939. על פי מידע מעורפל אמי עזבה את לודג' עם חבר, אולי בעל, שנהרג בהפגזות על הרכבת ואמי נשארת לבד, משפחתה של אמי אחים אחיות הורים ואחיינית נותרה בלודג', וכולם נספו. נותרה אחות אחת בישראל. משפחתו של אבי הושמדה כולה. לא נותר אדם מלבדו. הוא לא דבר ולא הזכיר שום פרט לגביהם כל ימי חייו.
הורי התגרשו כשהייתי בת שנתיים לא ברור אם הם נשאו אי פעם... עברתי עם אמי לקבוץ שפיים, אחר כך לנצר-סירני ואחר כך ירידה מהארץ לטורונטו, קנדה. דרך הציור והפסול הצלחתי לשחזר את היסוד הרעוע בתוכי. את אותן שנים ראשונות של ילדות בצל המוות. של ילדות שבה רוחות אדם - המשפחה - הן מקור החום והאהבה".

ראובן זופן

נולד בעיר זגרב שביוגוסלביה באפריל 1941- להוריו אריקה לבית האן ויוהן זופן. האם הייתה עקרת בית והאב עסק במכירות ומרבית היום שהה מחוץ לבית. "באחד הלילות כשהנאצים עם משתפי פעולותיהם, נכנסו לביתנו, ניגשו ישר למיטתי ובדקו אם אני נימול. למזלנו, בגלל שלא יכלו למול אותי, ניצלו חיי.
לצערי, את סבי פרקש וסבתי רגינה האן לא הספקתי להכיר. סבתי נפטרה לפני שהנאצים נכנסו לעירנו. סבי וכל דודי ודודותיי נרצחו בידי הנאצים. רק אמי ושני אחיה שרדו את השואה מתוך שבעה-עשר אחים ואחיות. עיקר המלחמה עברה עלינו בנדודים בין קרואטיה לסלובניה, והסתתרות במחבואים בצלייה, לובליאנה ומליבור. ב-52 עליתי ארצה עם אמי, שהתגרשה מאבי בגלל סירובו לעלות לארץ. בנעורי התחנכתי בכפר הנוער בן-שמן. ב-58 גויסתי לצבא והצטרפתי לחיל-הים, והייתי חלק מצוות בצי הסוחר. לימים ירדתי מהים ועבדתי במפעלי סוכר "סוגת". כיום אני גמלאי נשוי באושר לחנה מאז שנת 64, ולנו שתי בנות: רונית וטלי. ונכדנו: לין ורוי שהם מקור הכוח והאהבה שלנו להמשיך הלאה".

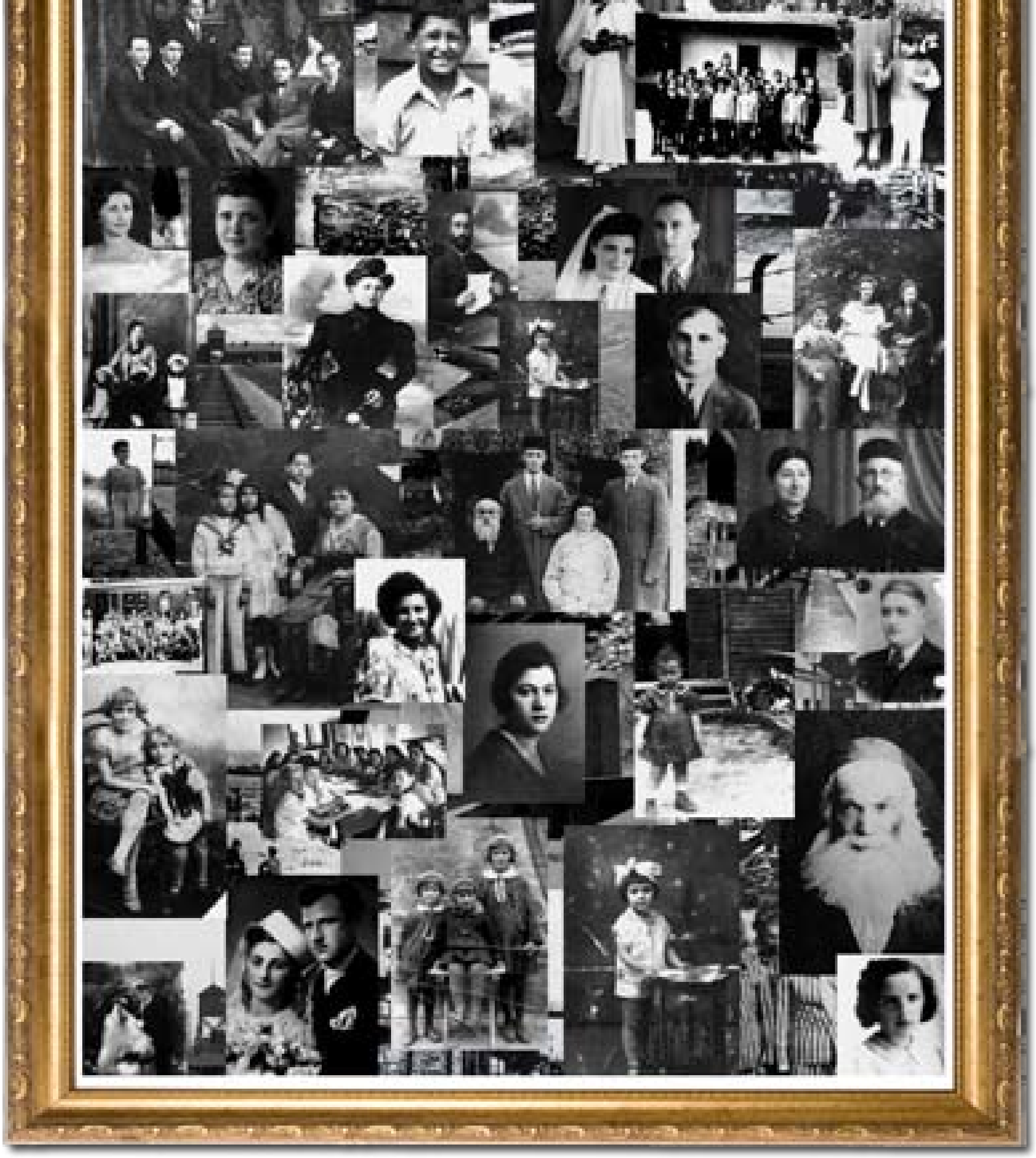

משתתפי תיאטרון עדות תל אביב יפו

"תיאטרון עדות – הד לניצחון הרוח"

שואה היא טראומה נפשית שאין מילים לתארה, ואין לה עדים. החוויות של הניצולים שנותרו ללא עיבוד ממשיכות לחיות, בתוכם, ולהחוות כל פעם מחדש, כאילו הן אינן חוויות מן העבר, אלא עדיין מתרחשות ומתקיימות. המתים דוממים, והשורדים נותרו ללא קול בהעדר מילים, שיוכלו לתאר את מה שחוו וראו. אלה ששמשו עדים מבחוץ סרבו לשאת בתפקיד, ונותרו אילמים, חרשים ועיוורים. חברי "תיאטרון עדות", העמידו במה להשמיע את מה שלפנים נותר ללא הד. קולם הפקיע את האלם. ניצולי השואה מספרים לעיתים, בפעם הראשונה את סיפורם באמצעות השפה הדרמתית.
התיאטרון מאפשר מסגרת לסיפור הטראומה, שיוצרת מרחק אסתטי, חוויה שאינה מציפה מדיי.
בתיאטרון–עדות, עם עזרא דגן כבמאי, ועירית דגן כמטפלת בהבעה ויצירה, ובדרמה תרפיה, שיתוף בני הנוער בעשייה התיאטרלית, הוא ממד נוסף, כאשר הסיפור שהיה עד כה של השורדים בלבד, הופך להיות למעיין, מסורת שבעל–פה שתמשך ותעבור מדור ודור. לבסוף, הקהל שיושב, מאזין ובוכה, יחד עם הניצולים, הופך להיות עד חי, למה שהיה עד כה, זיכרון קפוא בזמן.
בקבוצה מופלאה זו, עירית משתמשת בניסיונה הרב בתחום התיאטרון על מנת לאפשר לבני דורות אלו למצוא שפה שבאמצעותה יוכלו לספר את סיפורם זה לזה, מתוך רגישות רבה למורכבות של קבוצה כזאת, ולסכנה של ריטראומטיזציה, עירית, מנצלת את כלי הדרמה כדי לעבוד עמם באופן לא מציף וכדי להכיל את עצמת רגשותיהם, ומאפשרת לכל אחד מבני הקבוצה לעבוד על פי יכולתו וצרכיו . הבמה שמעמידים עירית ועזרא דגן, יוצרת שותפות חדשה המשחררת את הניצול, מן המסע הכבד, ומעול הבדידות, ומעלה את זיכרון היחיד אל הזיכרון הקולקטיבי.
מלאכת התיאטרון של חברי "תיאטרון–עדות" איננה עומדת בפני עצמה. היא קושרת אותם ואותנו אל עבודת התיאטרון שהתקיימה, בתוך איימי המחנות ונתנה מפלט לרוח האדם. **הנאצים ניסו להשמיד את הגוף ולהרוס את הנפש, "תיאטרון עדות" הד לניצחון הרוח על כוחות הרשע, אז ועכשיו.**

דר' צביה זליגמן – פסיכולוגית קלינית, מומחית לטיפול בטראומה,
יועצת ומלווה של פרויקט תיאטרון עדות.

״השירים הכי מאירים ובהירים שכתבתי היו באמצע החורבן״

על המשורר אברהם סוצקובר משורר השואה

ואז – המלחמה. אי אפשר לכתוב על הימים ההם בלי צמרמורת. אחרי שנכבשה וילנה, ויהודיה החלו להיירות ברחובות או להישלח להשמדה בפונאר, הסתתר סוצקובר במרווח זעיר מתחת לגגון פח בביתה של אמו. וכשחילצה אותו פריידקע, (לימים אשתו ואם שתי בנותיו) באישון לילה, כעבור חודש וחצי, כבר התאבנו רגליו מרוב שכיבה והוא לא הצליח ללכת, אך באמתחתו היו כמה מהנפלאים בשירים שנוצרו בשפה יהודית מעולם – שירים בעלי מבנה משוכלל, יצירות על-אנושיות כמעט לא רק בנסיבות כתיבתן, אלא גם בהרמוניה הצלילית הדקה שלהן.

אחר כך הוצא להורג על ידי הליטאים: הוא אולץ לחפור את בור קברו במו ידיו, ורוצחיו כבר דרכו את רוביהם.
״אני זוכר כאילו היה זה עכשיו״, סיפר לידידו, בנימין הרשב: ״כששמתי את אצבעותיי על עיני, ראיתי ציפורים מנפנפות כנפיים... מעולם לא ראיתי ציפורים עפות כל כך לאט, הייתה לי הנאה אסתטית גדולה לראות את התנועה האטית-אטית של כנפיהן בין אצבעותיי״. אך הליטאים התכוונו רק להפחיד הפעם. הם ירו מעל לראשו והעבירו אותו אל הגטו. אמו נשלחה אל מותה בפונאר, ושם הורעל בנו הבכור עם הולדתו. והוא הוסיף יום-יום לכתוב שירים, רק בזכותם שרד.

סוצקובר לא מוכר דיו בשל נסיבות טראגיות. הוא כתב בשפה שהדוברים בה נכחדו בשואה או מתו מזקנה, ותרגומיה לעברית היו בעייתיים. אין לו קוראים בשפתו. הוא המשורר הגדול ביותר שהיה כאן, לפחות בחצי המאה האחרונה. שיריו של אברהם סוצקובר תורגמו ל-30 שפות והוא זכה בשלל פרסים, בהם פרס ישראל בשנת 1985. נכדתו, השחקנית הדס קלדרון, אומרת ״שלו היה כותב בעברית, מעמדו בציבור הישראלי היה כשל אלתרמן, שלונסקי ופן״.
אחרי מלחמת העולם השנייה פעל לשיקום החיים היהודיים באירופה. הוא העיד במשפטי נירנברג, ונדד כמה שנים באירופה עם רעייתו. בפאריס הכיר את מארק שאגאל והתיידד עמו. הוא עלה לארץ בשנת 1947 ומאז חי בתל אביב.
כשנשאל סוצקובר אם הרגיש צורך להיאבק בדימוי של משורר שואה, ענה ״כתבתי הרבה על השואה. אני לא מאמין איך יכולתי לכתוב בזמן השואה. הכתיבה הייתה בשבילי הקיום, השירים הכי מאירים ובהירים שכתבתי היו באמצע החורבן״.

מאיה סלע ודורי מנור- ״הארץ״

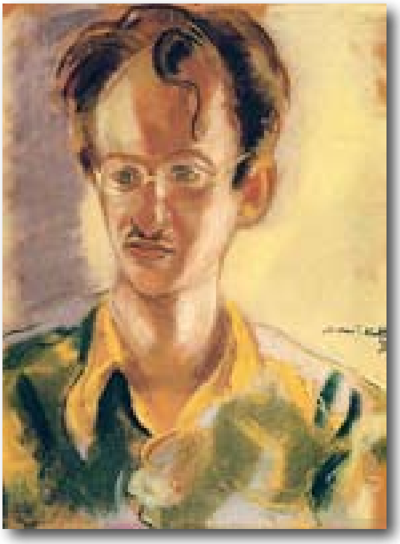

דיוקן המשורר אברהם סוצקובר-מאנה כ״ץ 1969

שיר מן היומן
מילים: אברהם סוצקבר
לחן: עמרי דגן

להסביר? איך להסביר,
השמש עוד לא מצטננת,
אך דמעות היא אינה מתיכה,
רק הילדות לא מזדקנת.

נעורים, אחיה, נאסף,
כגפן שני מתיישנת,
השער בצללים כבר נכסף,
רק הילדות לא מזדקנת.

מלכותה לא תשוב עוד לחיות,
תמורת שום הון לא תחונן את
כל שלגיה והסיגליות,
רק הילדות לא מזדקנת.

שיריו: ״**תחת זיו כוכבי שמיים**״,
ולראשונה בלחן - ״**שיר מן היומן**״,
מושרים בהצגת תיאטרון-עדות

עבודותיהן של סופי ואלה דור שני בפרויקט תיאטרון עדות תל-אביב

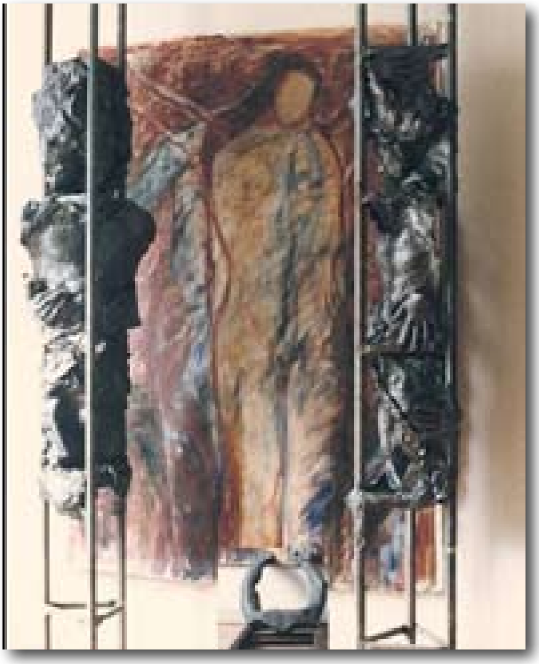

'אל מחוזות המוות'
אקריליק על בד, פסל מיציקת גבס בשילוב מתכת.

סופי יונגרייז

פסלת וציירת למדה אמנות בבית ספר הגבוה לציור 'קלישר' בת"א וב- CITE DES ARTS בפריס.
עבודותיה הוצגו בתערוכות יחיד וקבוצתיות – מוזיאון ישראל ירושלים, באגודת האמנים בתל-אביב, ובמוזיאון חיפה, מוזיאון הנשים – בון שבגרמניה ובגלריות שונות בטורונטו קנדה ובפריס, Cite Internationale Des Arts - Paris.
העבודות נמצאות באוספים שונים בעולם.

"סבתי אלה שנרצחה ב-41"
ציור בהשראת תמונת פספורט, פחם על נייר.

אלה ברקן

ציירת ומורה לאמנות פלסטית.
בוגרת המדרשה לאמנות ברמת-השרון.
M.A. בטיפול באמנות. מאז שנת 2000 מעורבת בפרויקט הזיכרון ליוצאי ליבאו אשר היווה מאיץ ליצירתה. לראשונה נגעה בנושא "הריק" בשנת- 80 בהקשר להיותה בת לניצולי שואה.
מאז יצרה עבודות בהפסקות בשנים האחרונות.
הריק והשתיקה באים לביטוי בסדרת הציורים: 'מכתבים אל המתים'.

מדבריהם של משתתפי תיאטרון עדות בתל אביב הראשון בשנת 2004

יוכבד גולדשטיין ז"ל – "בתהליך של ההצגה הצלחתם לקלף ממני שכבה אחר שכבה כשם שמקלפים ורד, עלה אחר עלה עד שמגיעים לגבעול, כך לאט, לאט נשרו כל חומותי ונפתח מעט סגור לבי והפכנו למשפחה אחת".

אברהם שרמן - "ההצגה גרמה לי להרגיש שאני לא מיותר בעולם שאני יכול להביא תועלת ויש בי קצת שמחת חיים שגורמת לי לתחושה יותר טובה ולכך שאנשים מדברים ומעריכים אותי".

חיה רובינוביץ' - "ההצגה הצליחה לבנות יצירת מופת ואני מאוד גאה להיות חלק ממנה. יש לי תחושה שהנצחתי את זכרו של אבי שכל כך אהבתי".

שלמה רונן - "סייעתם לי לפרוק את חבילת המוות שאני נושא עימי שנים רבות, ההצגה סייעה לי להשתחרר מהמצוקה נפשית, לעיתים נשברתי משום שלא מצאתי טעם לפתוח את הפצעים האלה מחדש, אך אני רואה בהצגה זו חשיבות ותרומה לכלל הציבור ולי".

דברים של צופים בהצגה

א.ב. יהושוע - "צפיתי בהתרגשות והתפעלות במופע התיאטרון "לספר כדי לחיות" הרעיון לשלב יחדיו שחקנים צעירים על בעלי העדות עצמם הוא מדהים, אני ממליץ בכל לב על המופע הזה".

חיה אוירבוך - מפקחת מחוזית, משרד הרווחה "...כשדמעות זלגו מעיניי חשבתי על כל אותם אנשים שהצגה זו משמשת להם פה לכל מה שלא יכלו לספר כל השנים. כבת לניצולי שואה ועו"ס, שעבדה עם ניצולים אני יודעת להעריך את עבודת הקודש הקשה שנעשתה כאן את ההשקעה הרגשית והנפשית.

אסתר תדהר - "חזרתי מופתעת ומלאת התפעלות מהמופע, התמונות עברו לנגד עיני, נערות ונערים צעירים ותוססים עם אנשים מבוגרים ואפילו זקנים בשילוב בלתי רגיל, הרגשתי זרימה של חיבה וכבוד, הערכה והמון רגישות שעברה בין הנוכחים על הבמה. תיאטרון עדות מנחיל לדור הבא את סיפור השואה בצורה מרגשת ונותן לניצולים המון כבוד, בחרתם בצורה מקורית וטובה להעביר את היסטורית השואה לדורות הבאים".

שושנה רצ'ינסקי ז"ל - אשת חסיד אומות העולם– "זו לא הצגה ככל הצגה אין בה עלילה או סיפור עם מתח ולא סיום דרמטי זו הצגה מיוחדת במינה בה ניצולים מוסרים עדות את סיפורם האמיתי לדור השני והשלישי, היא פותחת שערי הזיכרונות הטרגיים שהיו נצורים עמוק בלב טרגדיות שהיו מנת חלקם של ניצולי שואה ומאפשר לנכדים להתוודות עליהם. השחקנים הצליחו להעביר לקהל את מסר השואה והקהל הזדהה עימם בדמעות בעיניים".

גאולה אביטל ומירטה כהן מלוות את פרויקט תיאטרון עדות בפעם השנייה מתוך אותה חובה עמוקה להעביר את לפיד הזכירה לדור השלישי. מקפה אירופה, המצליח כמקום מרגש ומחבק, אותו הן מטפחות באהבה אין קץ, ממנו הגיעו כל יקירנו שורדי השואה. מירטה, המלווה את המפגשים של הקבוצה במרכז רייך מיומם הראשון, בהבנה של התהליך המרגש, בתמיכה, מסירות, עידוד, וסקרנות אין קץ לאורך כל התקופה. להן התודה והערכה.

עירית ועזרא דגן

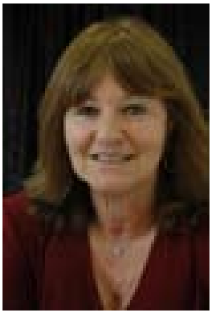

מירטה כהן
עו"ס ראש צוות רכזת פרויקט תל אביב

הצעירים המשתתפים בתיאטרון עדות לספר כדי לחיות בפרויקט תל אביב
למעלה מימין לשמאל: עדן חזן, עמית סיב, עמית מזרחי, מורן יפה, נוגה מרמור
באמצע:הילה ליבנה, רויאל לי שמעון, אליסה שודייב, עדי גלבוע
לפנים: אמיתי אהרוני, יהונתן קובלסקי, ולדי לויט

רשימת המנגינות והשירים בהצגה:

מוסיקה מוטיבים וקטעי המעבר – **עמרי דגן**. שירה: **עמית מזרחי**

'תחת זיו כוכבי שמים'– מילים: אברהם סוצקובר, לחן: אברהם ברודנא | **'שיר מן היומן'**– מילים: אברהם סוצקובר, לחן: עמרי דגן | **'פונאר'**– מילים: שמרקה קאצ'רגינסקי, לחן: אלכס וולקובירסקי–אלכסנדר תמיר | **'דמעות של מלאכים'**– מילים: דן מינסטר, לחן: יוני רכטר | **'טוק טוק טוק'**– פולני– עממי | **'העיירה בוערת'**– מילים ולחן: מרדכי גבירטיג

פרוזה: **'קדיש לאמא'** נכתב בידי סופי יונגרייז, דברי אלה ב**'אמא יקרה'** בידי אלה ברקן

אנו, ניצולי השואה, מבקשים לומר לעולם בערוב ימינו:

"היום, כשאנו ניצולי השואה שהזיכרון צרוב בבשרנו, באים להעביר את לפיד שליחות הזכירה לדורות הבאים, אנו מעבירים עמו גם את המסר היהודי שהזיכרון צריך להוליך למעשה ולמחויבות מוסרית. הוא צריך להיות הבסיס לפעולה ומקור הכוח ליצירת עולם טוב יותר... לא הפכנו לשונאי אדם ולשוחרי נקם על דם נקיים... בחרנו בחיים. לא שקענו אל תהומות הייאוש, ולא איבדנו את האמונה באדם ובצלם אלוהים. אנו מבקשים לחלץ מהזוועה שחרצה בבשרנו מסר חיובי לעמנו ולעולם – מסר של מחויבות לערכי האדם והאנושות. השואה שייכת למורשת האוניברסאלית של כל בני תרבות. היא שקבעה את אמות המידה לרוע המוחלט. לקחי השואה חייבים להיות לקוד תרבותי של חינוך לערכים הומאניים, לדמוקרטיה, לזכויות אדם, לסובלנות וסבלנות, ונגד גזענות ואידיאולוגיות טוטליטריות. אנחנו ניצולי השואה הולכים ומתמעטים. בעוד שנים לא רבות לא יהיה עוד על כדור הארץ אדם שיוכל להעיד "אני זוכר את מה שאירע בשואה". יוותרו רק ספרי זיכרונות ומחקר, תמונות וסרטים, ועדויות ניצולים, או אז יהפוך זיכרון השואה מגורל כפוי, החתום בבשרנו ובנשמתנו, לייעוד היסטורי שעל האנושות ועל הדורות הבאים לשאת באחריות, לצקת בו תוכן ומהות."

מתוך "מנשר הניצולים" שהוקרא בבקעת הקהילות, יד– ושם, באפריל 2002,
בכנס "מורשת השואה – ההשפעות האתיות והמוסריות לאנושות"

"תיאטרון עדות – לספר כדי לחיות"

עמותה שהוקמה לקידום, פיתוח והפצת פרויקטים חינוכיים המפגישים ניצולי שואה עם דור שני ושלישי, דרך טיפול בהבעה ויצירה אמנותית ודרמה תרפיה. יו"ר העמותה: ישראל מובשוביץ, וועד מייסד: חנה מרון, חווה קליינברג, אלנה קיאל, מירטה כהן, פנינה רוזנצוויג, מרדכי אלדר, טומי ברייער. מנכ"ל: עירית דגן.

מתאמת ומנתבת הפרויקט בתל אביב: גאולה אביטל מנהלת מחלקת "לב העיר לגיל הזהב"
רכזת הפרויקט: מירטה כהן – עו"ס ראש צוות, מחלקת "לב העיר לגיל הזהב"

תודות ל:
המחלקה לנוער וצעירים במינהל החינוך בעיריית תל אביב

דר' **זאב דגני** – מנהל "גימנסיה הרצליה"
גב' **נטלי לוי** – רכזת חברתית

גב' **ורדה כגן** – מנהלת תיכון "אליאנס"
גב' **אלה ספיר גונן** – מ"מ המנהלת
גב' **זהבה וימן** – סגנית מנהלת
גב' **מיקי ארז** – רכזת שכבת ט'

גב' **חיה שוהם** – מנהלת "תיכון חדש" ע"ש יצחק רבין
גב' **טובה יטינזון** – מנהלת בית ט' י' "תיכון חדש"

גב' **נעמי טיסונה** – מנהלת תיכון עירוני ד' ע"ש א.קציר
גב' **אילנה שמעוני** – רכזת כיתות ט'
גב' **עליזה וסרמן** – רכזת חברתית

Jadzia B. Gertner, Hesed & Zedaka Charity Foundation

---

www.testimony-theatre.org **www.edut.org.il**